

Nr 600

Av herr Ohlin m. fl., om arbetsrum för riksdagens ledamöter och statsbidrag till partiernas kostnader för gruppkanslier.

(Lika lydande med motion nr 489 i Första kammaren)

En växande otillfredsställelse med de arbetsförhållanden, som råder i riksdagen, har kommit till uttryck icke blott i den allmänna politiska debatten utan även i form av uttalanden och förslag i riksdags- och utredningssammanhang. Saken berördes också i de båda talmännens anföranden vid 1964 års riksdags avslutning och av statsminister Erlander, när han i egenskap av ålderspresident hälsade 1965 års andra kammare välkommen. Med ytterst få undantag har alla som tagit till orda i frågan ansett att radikala åtgärder behöver vidtagas i syfte att åstadkomma förbättringar.

I författningsutredningens direktiv av 1954 berördes frågan om riksdagens behov av större administrativa och ekonomiska resurser närmast i syfte att främja en närmare kontakt mellan väljare och valda. För fullgörandet av denna del av sitt uppdrag inhämtade utredningen genom rundfrågor upplysningar om de enskilda riksdagsledamöternas och partigruppernas önskemål i ifrågavarande avseende. Sammanställningar av materialet har publicerats i bilagorna till utredningens huvudbetänkande. På utredningens uppdrag lät riksgäldsfullmäktige 1959 företaga en utredning av riksdagens lokalfrågor med särskild hänsyn till en övergång till enkammar-system, varvid bl. a. behovet av arbetsrum för ledamöterna uppmärksammades. På grundval av dessa och andra undersökningar har utredningen i anslutning till sitt förslag till riksdagsordning framlagt vissa förslag angående riksdagens arbetsförhållanden.

Bostadsfrågan

Som ett resultat av en motion 1961 av bl. a. herrar Svensson i Ljungskile och Aspling uppdrogs åt riksgäldsfullmäktige att utreda riksdagsledamöternas bostads- och arbetsförhållanden. Den kommitté som fick i uppdrag att utföra denna utredning var klar 1963. I betänkandet, som finns publicerat i bankoutskottets utlåtande nr 29/1963, redovisas resultatet av en enkät bland riksdagsledamöterna, som tog sikte på behovet av sessionsbostäder och frågan om arbetsrum i riksdagshuset eller dess omedelbara närhet. Kommittén ansåg att den egentliga bostadsfrågan inte borde lösas efter en enda linje. I stället presenterades fyra olika typlösningar, nämligen riksdagshotell,

abonnemang på hotellrum, i annan bostadsbebyggelse insprängda lägenheter och lägenheter i kollektivhus eller i mindre kollektiv.

Riksgäldsfullmäktige, som anslöt sig till kommitténs uttalanden, begärde i anslutning härtill som en första åtgärd riksdagens godkännande av ett 10-tal bostadsrättslägenheter i ett projekterat hus på Östermalm att disponeras av ledamöter av riksdagen. Samtidigt hemställde fullmäktige om riktlinjer för det fortsatta arbetet med bostadsfrågan.

Bankoutskottet (29/1963) underströk det nära sambandet mellan bostadsfrågan och frågan om tillgången på arbetsplatser i riksdagen. Då den senare frågan i sin tur sammanhängde med författningsreformen, motiverade rådande osäkerhet beträffande ställningstagandet till författningsutredningens förslag att man undvek att på dåvarande stadium engagera sig i lösningar av bostads- och arbetsrumsfrågorna, som var kapitalkrävande och kunde binda riksdagen för framtiden. I denna situation utgjorde engagemang av det slag som fullmäktige underställt riksdagen lämpliga utvägar. Även i sitt framtida arbete borde fullmäktige beakta denna framgångsväg liksom även möjligheterna att förvärva lämpligt belägna, insprängda lägenheter samt att få abonnera på hotellrum.

Med godkännande av vad utskottet anfört beslöt riksdagen anvisa ett investeringsanslag till Förvärv av bostadsrätter för riksdagens räkning, bemyndiga riksgäldsfullmäktige att för anskaffande av bostäder för riksdagens räkning ikläda riksgäldskontoret garanti för lån upptagna av bostadsrättsföreningar m. fl. till visst högsta sammanlagt belopp samt att uppdraga åt fullmäktige att enligt de riktlinjer som angivits i bankoutskottets utlåtande vidare bereda frågor om riksdagsledamöternas bostads- och arbetsförhållanden och i samband därmed taga initiativ och i övrigt vidtaga ändamålsenliga och av omständigheterna framkallade åtgärder. Ett antal sådana insprängda lägenheter togs i bruk i januari i år, och ytterligare några kommer att kunna tagas i bruk under 1966.

Utöver dessa åtgärder föreligger ännu inga konkreta projekt. Frågan om riksdagshotell eller andra former av kollektivhus har enligt vad vi inhämtat inte avancerat längre än till relativt vaga planer. Då det emellertid klart framgår av den nämnda enkäten att bostadsfrågan för många ledamöter är ytterst prekär, finner vi det angeläget att arbetet på att realisera riksdagens beslut i det här avseendet påskyndas kraftigt.

Arbetsrumsfrågan

I en motion vid 1958 års A-riksdag om utarbetande av en plan för olika lösningar av en ombyggnad av riksdagshuset pekades bl. a. på behovet av flera arbetsrum för riksdagens ledamöter. Motionen avstyrktes av bankoutskottet, som ansåg att frågan om riksdagshusets ombyggnad borde få vila till dess klarhet vunnits i författningsfrågan, och föranledde ej heller någon riksdagens åtgärd.

Riksdagens revisorer tog i sin berättelse till 1962 års riksdag om granskningen av riksbanken upp frågan om riksbankshusets disposition för riksdagens räkning och erinrade i detta sammanhang om »de sedan länge framförda och enligt revisorerernas mening starkt befogade kraven på ökat arbetsutrymme för de enskilda riksdagsledamöterna».

Vid den inledningsvis nämnda av författningsutredningen beställda utredningen om riksdagens lokalfrågor framlades en plan för ombyggnad av riksdagshuset, som bl. a. innebar tillskapande av 70 dagerbelysta arbetsrum (för närvarande finns som bekant endast ett 20-tal) förutom ett mindre antal rum utan dager, användbara för tillfälligt arbete eller vila. Författningsutredningen framhöll för sin del att som minimikrav borde uppställas att i genomsnitt ej fler än två ledamöter skulle behöva dela ett arbetsrum, vilket med hänsyn till utredningens enkammaralternativ betydde ett behov av sammanlagt cirka 150 rum.

I 1963 års kommittébetänkande om riksdagsledamöternas bostadsfråga togs som nämnts upp även arbetsrumsbehovet, varvid som målsättning uppställdes ett arbetsrum för varje ledamot. Till principen en ledamot—ett arbetsrum anslöt sig även riksgäldsfullmäktige.

Som både de av författningsutredningen gjorda och de senare utförda undersökningarna visar kan denna målsättning endast uppnås genom en genomgripande ombyggnad av riksdagshuset. Dessutom krävs enligt dessa utredningar att riksdagen får disponera den nuvarande riksbanksbyggnaden. Vi avser inte här att ta ställning till de olika förslag för arbetsrumsfrågans slutgiltiga lösning som presenterats.

Ingen av dessa lösningar kan emellertid tänkas vara genomförd förrän tidigast någon gång vid mitten av sjuttioalet. Enligt vår mening är det därför nödvändigt att man även försöker hitta lösningar av arbetsrumsfrågan under tiden. En sådan lösning kan tänkas enligt i princip två linjer. Den ena är att man flyttar ut institutioner som nu ligger i riksdagshuset men som inte hör direkt samman med riksdagsarbetet och som därför kunde förläggas till andra fastigheter i staden. Den andra är att riksdagen förvärvar eller förhyr fastighet i riksdagshusets närhet och dit förlägger arbetsrum.

Såvitt vi kunnat finna bör man med den förstnämnda lösningen kunna göra ett relativt stort antal rum disponibla för arbetsrum åt enskilda riksdagsledamöter. Däremot är det inte möjligt att uppnå målsättning ett arbetsrum, knappast heller en arbetsplats (delat rum), för varje ledamot.

Man bör därför enligt vår mening även undersöka det andra alternativet. Detta förutsätter att det inom lämpligt avstånd från riksdagshuset finns någon fastighet i enskild ägo som blir ledig på grund av utflyttning eller fastighet som ägs av staten och genom omdisponeringar kan ställas till förfogande för riksdagens behov.

Om dessa förutsättningar är för handen finns det flera skäl som talar för att den lösningen bör väljas. Det skulle därigenom sannolikt bli möjligt att

även under tiden fram till dess att en slutgiltig lösning åstadkommes ge alla ledamöter som så önskar tillgång till egen arbetsplats. Det är dessutom inte osannolikt att riksdagen, såvida man vid den slutgiltiga lösningen av lokalproblemet stannar för en ombyggnad av nuvarande riksdags- och riksbanksbyggnader och inte bygger ett helt nytt riksdagshus, kommer att ha behov av en annexbyggnad.

Undersökningar av hur man genom de här antydda eller andra åtgärder skall kunna finna en provisorisk lösning av riksdagsledamöternas arbetsrumsfråga bör vidtagas utan dröjsmål. Vi föreslår därför att åtgärder i det syftet omedelbart igångsättes.

Riksdagens upplysningstjänst

Ett av författningsutredningens tidigast framlagda förslag gällde inrättandet av en särskild upplysningstjänst för riksdagens ledamöter inom riksdagsbiblioteket. Förslaget realiserades snabbt, och sedan våren 1955 har ledamöterna kunnat vända sig till ett provisoriskt organiserat tjänsteställe i riksdagshuset, riksdagens upplysningstjänst, för inhämtande av sakupplysningar i offentliga frågor.

Vid behandlingen av en nedan refererad motion vid 1961 års riksdag om anslag till riksdagens partigrupper erinrade bankoutskottet (19/1961) om upplysningstjänstens verksamhet och uttalade att utskottet kunde tänka sig en utbyggnad av den hjälp som i dessa former lämnades den enskilde riksdagsledamoten.

Vid 1962 års riksdag yrkades i fyrapartimotioner viss personalförstärkning av upplysningstjänsten utöver vad bibliotekets styrelse föreslagit i sina anslagsäskanden för nästkommande budgetår. Bankoutskottet (32/1962, p. 11) godtog den av biblioteksstyrelsen begärda utökningen av personalen »med hänsyn till det allmänt vitsordade behovet av upplysningstjänsten och värdet för den enskilde riksdagsmannen av denna verksamhet» men kunde icke tillstyrka de motionsvis framställda, längre gående förslagen. Utskottet ville i detta sammanhang framhålla angelägenheten av att särskild uppmärksamhet ägnades åt organisationsfrågorna och rationaliseringsmöjligheterna i samband med biblioteks- och upplysningsarbetet, så att kostnadsökningarna kunde begränsas. Riksdagen följde utskottet.

Författningsutredningen framlade i sitt huvudbetänkande förslag till en fast organisation av upplysningstjänsten med mot de stigande behoven svarande personella resurser. Utredningen förordade att upplysningstjänsten skulle bilda en självständig enhet under samma styrelse som riksdagsbiblioteket och att dess verksamhet skulle regleras i ett särskilt av riksdagen antaget reglemente. För att tillgodose den erforderliga specialiseringen i fråga om den experthjälp som skulle stå riksdagsledamöterna till buds syntes som ett minimum krävas att vid sidan av föreståndartjänsten fanns tre kvalificerade befattningshavare inriktade på skilda områden. Därutöver

borde assistenter kunna anställas i den omfattning förhållandena påkallade. Utredningen underströk även lönefrågans vikt med hänsyn till angelägenheten av att till upplysningstjänsten förvärva lämpliga befattningshavare.

Författningsutredningens förslag om upplysningstjänstens organisation och utbyggnad upptogs i biblioteksstyrelsens anslagsskrivelse för budgetåret 1964/65. Vid riksdagsbehandlingen fastslogs upplysningstjänstens betydelse som serviceorgan åt riksdagen.

Med tillstyrkande av bankoutskottets utlåtande ville riksdagen dock inte ta slutgiltig ställning till upplysningstjänstens organisation utan förordade att saken ytterligare övervägdes. Uppdrag att göra detta gavs åt biblioteksstyrelsen. Enligt vad vi inhämtat kommer förslag att föreläggas innevarande riksdagssession. I avvaktan härpå vill vi här inte ställa något yrkande i vad avser denna verksamhet. Vi vill dock understryka den stora betydelse för det parlamentariska arbetets bedrivande som ett effektivt arbetande utredningsorgan kan ha. Med hittillsvarande personaluppsättning har det inte varit möjligt för upplysningstjänsten att påtaga sig mera omfattande uppdrag. Verksamheten har fått begränsas till i huvudsak faktainsamlande. Vi finner det emellertid önskvärt att upplysningstjänstens arbete kan vidareutvecklas. Som författningsutredningen framhåller kräver detta oundgängligen en utökning såväl av antalet kvalificerade tjänster som av assistent- och biträdespersonalen.

Stöd till gruppsekretariaten

I partimotioner från centerpartiet vid 1961 års riksdag föreslogs, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om skyndsam prövning och förslag till riksdagen angående anslag till riksdagspartierna utanför regeringen för finansiering av sekretariat för riksdags- och utredningsarbete. Syftet skulle vara att skapa en bättre balans mellan regering och opposition i fråga om resurserna på detta område. Bankoutskottet fann frågan, huruvida de politiska partierna borde stödjas genom anslag av en eller annan art, så svår att överblicka i sina konsekvenser, att ett ställningstagande borde undvikas till dess författningsutredningen slutfört sitt utredningsarbete kring dessa problem.

Författningsutredningen förordade i ett betänkande 1963 statligt ekonomiskt stöd till partigruppernas sekretariat. Varje partigrupp av den storlek att den var representerad i utskott skulle få rätt att under riksdagssession erhålla biträde av *en* av statsmedel avlönad sekreterare.

Vi delar författningsutredningens uppfattning att det är ett »allmänt intresse att folkrepresentanterna vid sitt arbete i riksdagen erhåller så kvalificerat biträde som möjligt . . .» och kommer därvid också till samma slutsats som utredningen, att partigrupperna bör erhålla statligt stöd till sina riksdagskanslier. Vi vill emellertid resa vissa invändningar mot den utformning som utredningen velat ge detta stöd. Utredningen föreslår att varje

partigrupp av den storleksordningen att den är representerad i riksdagens utskott »under riksmöte (skall) erhålla biträde av en sekreterare som avlönas av statsmedel; sekreteraren anställas av riksdagens kontor på förslag av vederbörande riksdagsgrupp och enligt anställningsvillkor som riksdagens kontor fastställer».

En nackdel med detta system är att sekreterarna formellt blir statens tjänstemän och att deras verksamhet därigenom sannolikt kommer att falla under tryckfrihetsförordningens offentlighetsbestämmelser. En bättre lösning vore enligt vår mening att varje grupp av viss storlek får ett statligt bidrag till sekretariatskostnader. Den invändning som utredningen har mot denna metod är enligt vår mening knappast bärande. Utredningen menar nämligen att det är omöjligt att kontrollera huruvida pengarna i så fall verkligen används för att anställa sekreterare för gruppkanslierna. Mot detta resonemang är det lätt att anföra att grupperna i dag bevisligen har behov av inte bara en utan flera sekreterare och att det inte finns någon anledning att tro att detta behov kommer att minska.

Även med den utbyggnad av upplysningstjänsten som vi ovan förordat — och som författningsutredningen anför som skäl för att begränsa sitt förslag till endast en sekreterare — kommer i varje fall de större partigrupperna att behöva ha fler sekreterare anställda. Vi vill därför förorda ett system där grupperna får anslag för ett visst antal sekreterare, jämte sekretariatskostnader i övrigt.

Skrivhjälp

Författningsutredningen framhöll att någon tvekan ej kunde råda om att riksdagens ledamöter borde ha tillgång till kostnadsfri skrivhjälp inom riksdagen. Det syntes även rimligt och praktiskt att sådan hjälp kunde ställas direkt till gruppsekretariatets förfogande, varvid dock förutsattes att den ej utnyttjades för uppgifter som normalt ankommer på partiernas riksorganisationer.

Utredningens förslag togs upp i partimotioner vid 1964 års riksdag, i vilka begärdes utredning och förslag om utbyggnad av riksdagens skrivbyrå enligt dessa linjer. Motionärerna ansåg även önskvärt att möjlighet kunde föreligga att genom skrivbyrån erhålla utskrift via dikteringsapparat förutom efter stenogram.

Bankoutskottet fann i sitt av riksdagen godkända utlåtande det angeläget att det snarast blev prövat vilka åtgärder på kortare eller längre sikt som kunde vidtagas i det i motionerna angivna syftet och tillstyrkte utredning genom riksgäldsfullmäktiges försorg.

Under denna vårsession pågår försöksverksamhet med fri skrivhjälp genom respektive kammarkansliers förmedling. Även om gruppsekretariatet i enlighet med önskemålen i denna motion skulle förbättras, föreligger en-

ligt vår mening stort behov av en central skrivbyrå för service till enskilda ledamöter.

Med hänvisning till ovanstående hemställer vi,

att riksdagen måtte besluta, att riksgäldsfullmäktige ges i uppdrag att enligt i motionen angivna riktlinjer skyndsamt framlägga förslag till provisorisk lösning av riksdagsledamöternas arbetsrumsfråga, samt

att statsbidrag från och med budgetåret 1965/66 skall utgå till de i riksdagens utskott representerade partiernas kostnader för gruppkanslier.

Stockholm den 27 januari 1965

Bertil Ohlin

Gunnar Heckscher

Gunnar Hedlund

Erik Adamsson